

ВІДГУК

офіційного опонента про _____ дисертацію М. М. Варварук
«Методика формування діалогічної компетентності молодших школярів
засобами українського фольклору»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)»

Зазвичай опонування дисертації рівня «доктора філософії» вимагає оцінити її зміст із таких трьох позицій, як-от: а) актуальність; б) наукову новизну; в) результативність та її значущість для науки і практики.

Не порушуючи традиційних вимог, висловимо своє враження від рецензованого дослідження М. М. Варварук.

Щодо актуальності і відповідності теми дисертації сучасним запитам держави у ракурсі науково-дослідних напрямів у галузі освіти. Вважаю, що будь-яке наукове експериментальне дослідження натеper в Україні не може бути неактуальним, якщо в ньому предметом дослідження є розвиток і навчання учнів початкової школи у векторі Концепції нової української школи, про що і свідчить зміст дисертації М. М. Варварук.

До того ж актуальність виконаного дослідження зумовлюється його метою і предметом, а саме формуванням в учнів діалогічної компетентності засобами українського фольклору, що передбачає розвиток національно спрямованої особистості молодших школярів та збагачення їхнього українського діалогічного мовлення лексикою «етноукраїнською скарбницею усної народної творчості».

Незаперечною є і наукова новизна виконаного дослідження, у змісті якої прописано здобуті результати, номіновані дефініцією «вперше».

Вважаємо, що розроблені авторкою модель, методика засвідчують практичні напрацювання, які вже впроваджено в практику роботи початкової школи, як це засвідчують довідки.

Щодо розкриття понятійного апарату дослідження, то зауважу, що мету, яку поставила перед собою авторка, вдало уточнюють і доповнюють сформульовані завдання, предмет, гіпотеза, педагогічні умови.

Після уважного прочитання дисертаційного дослідження М. М. Варварук, я дещо, забігаючи вперед, із задоволенням констатую, що мета і завдання поставлені авторкою, успішно виконані, вони відповідають рівню дисертації доктора філософії.

Рецензована дисертація складається із двох розділів, теоретичного й експериментального.

У першому розділі «Теоретичні засади формування діалогічної компетенції молодших школярів засобами українського фольклору» позиціоновано теоретичний вектор як сутності «діалогічного мовлення» та «діалогічної компетентності», так і різновиди українського фольклору.

У позитиві щодо змісту теоретичного розділу відзначу вдало обраний дослідницею аналіз як історичного ракурсу українського фольклору, так і студіювання різних його видів, зокрема, малих форм українського фольклору і казки та їх вплив на розвиток діалогічного мовлення учнів, формування у них діалогічної компетентності.

Слугує на увагу здійснений авторкою аналіз ключових понять дослідження як за термінологічними джерелами, так і за авторським баченням і розумінням інших учених і науковців.

У другому розділі «Експериментальна методика формування діалогічної компетентності молодших школярів засобами українського фольклору» маніфестовано педагогічні умови формування діалогічної компетентності в учнів початкової школи; здійснено анкетування задіяних в експерименті респондентів; розроблено модель, експериментальну методику формування діалогічної компетенції в учнів початкової школи засобами українського фольклору.

Сфокусую свою увагу на дослідницькому векторі щодо ресурсності освітнього процесу початкової школи в парадигмі експерименту. Підґрунтям

генерування новітніх засобів, форм і методів формування діалогічної компетентності учнів початкової школи було обрано насамперед методологічний меседж: культурологічний, компетентнісний, діяльнісний підходи та епілінгвістичні та лінгводидактичні принципи організації навчання учнів із формування діалогічної компетентності.

Спородично з виокремленими етапами (гностично-збагачувальний, комунікативно-діяльнісний, мовленнєво-творчий) дібрано й прописано різноманітні як широкоживані, так і новітні («Фішбоун», цифрові технології, інтерактивні плакати, Онлайн-сервіси тощо) засоби і форми роботи з учнями.

На сторінках дисертації на формувальному етапі прописано «діалогізування учнів», тобто відбувається візуальне «оживлення» конкретних учнів, що засвідчує незаперечність діалогічної активності учнів на уроках та в інших видах діяльності.

Отже, мету і завдання реалізовано, гіпотезу підтверджено здобутими результатами та відображено у 15 публікаціях у різних періодичних і наукометричних виданнях у різних регіонах України і за її кордоном.

Водночас рецензована дисертація не позбавлена окремих недоліків та стилістичних огріхів. Висловимо дещо інше своє бачення окремих положень дисертації, які викликають здебільшого запитання чи можуть бути дискусійними в теоретичному розділі дисертації.

1. У дисертації досить ґрунтовно висвітлено теоретичний розділ з усіх наукових напрямів теми, що досліджується, студійовано наявні в науковому фонді дослідження. Водночас не прослідковується чітка позиція авторки щодо результатів досліджень іншими вченими та визначених ними ключових понять, зокрема феномена «діалог» та його структури.
2. У зв'язку з цим виникає низка запитань.
  - Як Ви ставитесь до того, що у визначенні поняття «діалог» (діа-два) науковці здебільшого додають до фрази «двох» ще «чи

кількох осіб», а видами діалогу називають «трилог», «полілог» (бесіду, збори, конференцію тощо)?

- Як Ви ставитесь до думки інших учених (див. текст) про те, що «діалогічне мовлення» не планують?
  - Як Ви ставитесь до думки (С. Каган, І. Квітенка), що «дидактична гра є основним методом розвитку діалогічного мовлення»?
3. У § 1.2 маніфестовано аналіз досліджень учених щодо сутності компетентнісного підходу та трактування понять «компетенція» і «компетентність». На жаль, дослідниці не вдалося чітко прописати своє бачення щодо розуміння понять «мовна компетенція» та «мовленнєва компетентність». Ремарка: вочевидь це завдання виявилось неспроможним для авторки дисертації (доктора філософії) сперечатись із відомими вченими (докторами наук й академіками).
4. Не можна погодитись із думкою дослідниці, висловлену нею у фразі «набута компетенція у процесі діяльності перетворюється у компетентність». Будемо вважати прописане речення стилістично невдалим.
5. Спостерігається неузгодженість у реалізації педагогічних умов: у моделі студійовано, що всі педагогічні умови будуть упроваджені на кожному етапі, тоді як у тексті дисертації згадується тільки про одну педагогічну умову «залучення учнів до активної мовленнєвої діяльності діалогічного спрямування» на першому і третьому етапах». Натомість прописані дослідницею різні засоби, форми, методи і технології на кожному етапі дозволяють дійти висновку, що всі педагогічні умови реалізовувались у ході всіх етапів дослідження.

6. У тексті дисертації подекуди наявні орфографічні, граматичні огріхи; стилістично невдалі фрази (низка вчених, правильно ставитися, здоровствуй, педагогічний курс тощо).

Висловлені зауваження не знижують загальної високої позитивної оцінки змісту і результатів виконаної дисертаційної роботи.

Вважаю, що дисертаційне дослідження «Методика формування діалогічної компетентності молодших школярів засобами українського фольклору» містить нові наукові положення та науково-обґрунтовані результати щодо методики формування діалогічної компетентності молодших школярів у парадигмі концепції нової української школи, які збагатять насамперед методику навчання учнів української мови за компетентнісним підходом, а його результати будуть затребувані педагогічною практикою початкової школи.

Робота є самостійним завершеним дослідженням, яке відповідає п.п 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 06.03. 2019 р. № 167», а її авторка Варварук М. М. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України

А. М. Богуш

